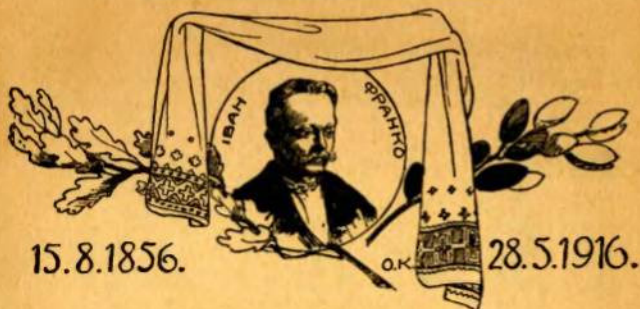

ВОЄННА ЧИТАНКА ч. 5.

ІВАН ФРАНКО.

ЗЕМЛЕ МОЯ!

Зміст: Земле моя!—Пролог з „Мойсея“.
Золоті слова.—Я думав...—Каменярі.
Не пора!—Притча про приязнь.

ВІДЕНЬ, 1917.

НАКЛАДОМ УКР. УЧИТЕЛЬСТВА У ГМІНДІ.
З друкарні Ад. Гольцгаузена у Відні.

ІВАН ФРАНКО.

ЗЕМЛЕ МОЯ!

Зміст: Земле моя! — Пролог з „Мойсея”.
Золоті слова — Я думав... — Каменярі.
Не пора! — Притча про прязнь.

— ❖ —
ВІДЕНЬ, 1917.

НАКЛАДОМ УКР. УЧИТЕЛЬСТВА У ГМІНДІ.
З друкарні Ад. Гольцгавцена у Відні.

ІВАН ФРАНКО — син селянина. Родив ся він 1856 року в Нагуєвичях, Дрогобицького повіту в Галичині. До школи він ходив спершу в сусіднім селі, а потім в Дрогобичі. В гімназії вчив ся дуже добре і там вже під впливом добрих книг і вчителів почав писати вірші й оповідання. В 1875 році записав ся Франко на філософічний відділ львівського університету. Житє і знайомство з відомим українським професором Михайлом Драгомановим, котрий за свою українську й народолюбну діяльність мусів виїхати з Росії, назавжде тісно звязали творчість Франка з інтересами українського народу. За зносини з соціалістом Драгомановим Франка арештовано й по 8 місяцях сльідчої тюрми засуджено на 6 тижнів арешту. За якийсь час потім його знов арештовують і держать в тюрмі без вини ще три місяці. Залякане громадянство цураєть ся Франка по виході з тюрми. Франко знов записуєть ся на університет, кінчить його, а нізнійше складає й докторський іспит. Він мав намір стати професором університету, але галицькі політичні власти за його діяльність не допустили до сього. Та своєю впертою, невтомною, творчою працею на користь народу, виданєм газет і журналів в українській мові, статями про українську справу в чужих виданях і мовах, своїми перекладами, ученими розвідками й працями Франко подолав всю неприхильність до нього українського громадянства, став в перших рядах працюючиих на ниві національної науки й народнього письменства і придбав собі почесні титули від ріжних університетів і наукових товариств. По довшій хоробі Франко вмер 28-го мая 1916 року. Смерть його оплакувала й оплакує досі ціла Україна. Писаня Франка розширяють кругозір і поглиблюють світогляд того, хто їх читає. Близче-ж знайомство з житєм і творчістю Івана Франка будитиме в кожного Українця любов до сього великого чоловіка, вченого й письменника і бажанє всіма силами служити рідному краю й народу. Тільки невпинна праця над осягненнем кращої долі нашого народу буде гідною пошаною памяти Івана Франка.

Іван Франко.

Земле моя!

Земле моя, всеплодючая мати,
Сили, що в твоїй жиє глибині,
Краплю, щоб в бою сильнійше стояти,
Дай і мені!

Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чуте і відновлює кров,
Що до людей безграничну будить,
Чисту любов!

Дай і огню, щоб тим словом налити,
Душу стрясать громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити,
Вічну дай страсть!

Силу рукам дай, щоб пута ломати,
Ясність думкам — в серце кривди влучать,
Дай працювать, працювать, працювати,
В праці сконать!

Прольог з „Мойсея“.

Народе мій, замучений, розбитий,
 Мов паралітик той на роздорожу,
 Людським призи́рством, ніби струпом вкритий!
 Твоїм будущим душу я трівожу.
 Від сорому, який нащадків пізних
 Палитиме, заснути я не можу.
 Невже тобі на таблицях залізних
 Записано в сусідів бути гноєм,
 Тяглом у поїздах їх бистроїздних?
 Невже по вік уділом буде твоїм
 Укрита злість, облудлива покірність
 Усякому, хто зрадою й розбоєм
 Тебе скував і заприсяг на вірність?
 Невже тобі лиш не судилось діло,
 Що виявило-б твоїх сил безмірність?
 Невже задармо стільки серць горіло
 До тебе найсвятійшою любовю,
 Тобі офіруючи душу й тіло?
 Задармо край твій весь политий кровю
 Твоїх борців? Йому вже не пишать ся
 У красоті, свободі і здоровю?
 Задармо в слові твому іскрять ся
 І сила й м'яккість, дотеп і потуга
 І все, чим може вгору дух піднять ся?
 Задармо в пісні твоїй леть ся туга
 І сміх дзвінкий і жалощі кохання.

Надій і втіхи світляная смуга?
 О, ні! Не самі сльози і зітхання
 Тобі судились! Вірю в силу духа
 І в день воскресний твого повстання.
 О, як би хвилю вдать, що слова слуха,
 І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
 Вздоровлює й огнем живущим буха!
 О, як би пісню вдать палку, відтхненну,
 Що мільони порива з собою,
 Окрилює, веде на путь спасенну!
 Як би!.. Та нам, знесиленим журбою,
 Роздертим сумнівами, битим стыдом,—
 Не нам тебе провадити до бою!
 Та прийде час, і ти огнистим видом
 Засяєш у народів вольних колі,
 Труснеш Кавказ, вперешся Бескидом,
 Покотиш Чорним морем гомін волі,
 І глянеш як хозяїн домовитий
 По своїй хаті і по своїм полі.
 Прийми-ж сей спів, хоч тугою повитий,
 Та повний віри; хоч гіркий, та вільний;
 Твоїй будущині задаток слізми злитий,
 Твоєму генію мій скромний дар весільний.

Золоті слова.

1. Не має друга понад мудрість,
 ні ворога над глупоту,
 так як нема любови в світі

над матірну любов святу.
 Не ділиш мудрости з братами,
 її злодії не вкрадуть,
 її не згубиш по дорозі,
 вона свобідна серед пут.
 Вона маґнет посеред моря,
 найкращий скарб, безцінний дар,
 огнище тепле в студінь горя,
 холодна тїнь у страстий сквар.
 Без неї все жите — пустиня,
 так як пустий без друга шлях,
 і як твій дім пустий без сина,
 і як пустий дурного страх.

2. Себе самого наперед
 застав робить, що слїдує,
 а лиш потому инших вчи,—
 тоді з дороги не схибиш.
 Ти сам себе таким зроби,
 щоб инших ти навчати міг;
 сам над собою запануй,
 то запануєш над людьми.
 Хто сам себе опанував,
 найтяжшу річ він доконав;
 хто сам себе оберігає,
 той безпечнійший від усіх.
 Не кидай власної мети,
 щоб за чужою десь іти,
 а власну ясно цїль пізнай,

- до неї просто поспішай.
3. Бережи маєток про чорну годину,
та віддай маєток за вірну дружину.
А себе довічно бережи без впину,
та віддай майно й жінку й себе за Україну.
 4. Не звикай утертими стежками
йти за другим сліпо як у дим,
бо, як стануть пастухи вовками,
треба вівцям пасти ся й самим.
 5. Книги — морська глибина:
хто в них пірне аж до дна,
той хоч і труду мав д'обить,
дивнії перли виносить.
 6. Мухи сідають на ранах,
пчоли на цвітах пахучих;
добрий все бачить лиш добре,
підлий лиш підле у інших.
 7. Лихвар і п'яниця, се два побратими:
сам чорт побратимство звязав поміж ними.
 8. Огневи, що ліси палить,
на поміч ще вітер спішить,
та каганець він загасить.
Так сильний сильного скріпляє,
король ратує короля,
слабого топче й потопляє.
 9. Наче віз без коліс не покотить ся до суду,
так своєї судьби не дійдеш без праці
й труду.

10. Молодість у бідности, без мами дитина,
старість у бездітности—то гірка година.
11. Ті, що крізь помилки до правди
добивають ся,
Мудрцями називають ся.
А ті, що в своїх помилках угурні,
то справжні дурні!
12. Як полонений, що його в неволю
ведуть, думками в рідний кут літає,
так той, що читанем книжок зайнятий,
все в царстві правди і добра витає.
13. Хто мудрий у життю, а письма не знає,
то він буде мов той пліт, що підпор не має.
Бо як пліт той без підпор вітер
валить скорий,
так неграмотний паде без знання підпори.
14. Не високо мудруй, але твердо держись,
а хто правду ламає, з тим ти сміло борись!
15. Ворог батько, ворог мати, що не вчили сина!
І піде він в світ блукати як та сиротина.
Як між павами ворона поваги не має,
так невчений в товаристві голову схиляє.
16. Як чахне дерево, в яким червак
коріня підгризає,
так гордість у душі людській
всі добрі почини викоріняє.
17. Вода, що довго капає на камінь,
і в камені проверчує діру ;

отак, хто книги праведні читає,
з болота буденности вилітає,
з душі брудоту й погань вимітає,
що уподобнює його звіру.

18. Мужню силу хоч похилить горе,
та не зломить, в підлість не поверне.
Так і свічку, хоч схили додолу,
свого світла вниз вона не зверне.
19. Обрубане дерево знов зеленіє,
і місяць із серпа знов повний стає;
се бачучи, чесні, не тратьте надії,
хоч доля сумная вас гонить і бє.
20. Не цураєть ся правди мудрець,
хоч вона й з уст дитинячих буде, —
так як в ніч, коли сонце зайшло,
каганця не цурають ся люде.
21. Хто має мудрість, а з неї
ближнім не хоче вділити,
той має скарб многоцінний
в міх шкуратяний зашитий.
22. Мудрість захована, золото в скритку—
однаковісїнько все без пожитку.
23. Не пливе супроти вітру
запах цвітів і кадила, —
але йде по всіх усядах
добра слава, добрі діла.

Я думав...

Я думав про людське братерство нове,
 І думав, чи в світ воно швидко прийде?
 І бачив я в думці безмежні поля:
 Управлена спільним трудом та ріля
 Народ годувала щасливий, свободний.
 Чи се-ж Україна, чи се край мій рідний,
 Обдертий чужими і світом забутий?
 Так, се Україна свободна, нова!
 І в моєму серці біль втишувавсь лютий.

Каменярі.

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
 Безмірна та пуста і дика площина,
 І я прикований ланцем зелізним стою
 Під височенною ґранітною скалою,
 А далі тисячі таких самих, як я.
 У кожного чоло жите і жаль порили,
 І в оці кожного горить любови жар,
 І руки в кожного ланці мов гадь обвили,
 І плечи кожного додолу ся схилили,
 Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.
 У кожного в руках тяжкий зелізний молот,
 І голос сильний нам з гори як грім гремить:
 „Лушайте сю скалу! Нехай ні жар ні холод
 Не спинить вас! Зносить і труд
 і спрагу й голод,

Бо вам призначено скалу отсю розбить“.
 І всі ми як один підняли вгору руки,
 І тисяч молотів о камінь загуло,
 І в тисячні боки розприскали ся штуки
 Та відривки скали; ми з силою розпуки
 Раз-по-раз гримали о камяне чоло.
 Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
 Так наші молоти греміли раз-у-раз;
 І пядь за пядею ми місця здобували;
 Хоч не одного там калічили ті скали,
 Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.
 І кожний з нас те знав, що слави нам
не буде,
 Ні памяти в людей за сей кровавий труд,
 Що аж тоді підуть по сій дорозі люде,
 Як ми пробем її та вирівняєм всюди,
 Як наші кости тут під нею зогниють.
 Та слави людської зовсім ми не бажали,
 Бо не герої ми і не богатирі.
 Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли
 На себе пута. Ми рабами волі стали:
 На шляху поступу ми лиш каменярі.
 І всі ми вірили, що своїми руками
 Розібємо скалу, роздробимо іраніт;
 Що кровю власною і власними кістками
 Твердий змуруємо гостинець, і за нами
 Прийде нове житє, добро нове у світ.
 І знали ми, що там далеко десь у світі,

Який ми кинули для праці, поту й пуг,
 За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
 Що други й недруги гнівнії та сердиті
 І нас і намір наш і діло те кленуть.
 Ми знали се, і в нас нераз душа боліла
 І серце рвало ся і груди жаль стискав;
 Та сльози, анї жаль, нї біль пекучий тіла,
 Анї проклятя нас не відтягли від діла,
 І молота ніхто із рук не випускав.
 Оттак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
 Святою думкою, а молоти в руках.
 Нехай прокляті ми і світом позабуті!
 Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі,
 І щасте всіх прийде по наших аж кістках.

Не пора!

Не пора, не пора, не пора
 Москалеви й Ляхови служить.
 Довершилась України кривда стара,
 Нам пора для України жить!
 Не пора, не пора, не пора
 За тиранів пролить свою кров,
 І любити царя, що наш люд обдира, —
 Для України наша любов!
 Не пора, не пора, не пора
 В рідну хату вносити раздор,
 Най пропаде незгоди проклята мара,

Під свій рідний єднаймося прапор!
 Бо пора се великая єсть:
 У завзятій, важкій боротьбі
 Ми поляжем, щоб волю і славу і честь,
 Рідний краю, здобути тобі!

Із циклю: Притчі.

Притча про приятель.

Вмираючи, покликав батько сина,
 Що був його єдина дитина,
 І мовив, звівши голову стару:
 „Мій синку, швидко я мабуть умру.
 Дав Бог мені прожити много літ,
 Добра надбати і пізнати світ.
 Добро тобі лишая. Не марнуй
 Його, та й понад міру не цінуй.
 Не думай в нім мету життя знайти, —
 Се сходи лиш до висшої мети.
 Та крім добра ти маєш, синку, те,
 Що найважнійше — серце золоте,
 Досить науки і здоровий ум,
 І вже пройшов ти молодости шум.
 Одного лиш бажаю ще тобі,
 Щоб мав ти друга щирого собі“.
 Син мовив: „Татку, дяка вам і честь!
 Та в мене другів щирих много єсть“.
 „О, синку, много при їді й вині,

Та в горю помогти — напевно ні!
 Я, сімдесять п'ять літ проживши, вспів
 Знайти одного лиш — та й то на пів“.
 „Ні, татку, — мовив син, — з моїх друзяк
 Піде за мене кождий, хоч на гак!“
 Всміхнув отець. „Щасливий, синку, ти,
 Та я би радив пробу навести.
 Заріж теля і запакуй у міх,
 А нічу йди з тим до друзяк своїх.
 Скажи: біда! Я чоловіка вбив!
 Проси, щоб захистив тебе і скрив.
 Своїх так перепробуй, а потім
 Застукай і в мого друга дім“.
 Послухав син. Як смеркло ся цілком,
 Пішов важким навючений мішком.
 До друга найлюбійшого воріт
 Застукав: „Живо, живо, отворіть!“
 Явив ся друг. „Се що тебе жене?“
 „Я чоловіка вбив! Сховай мене!“
 Та сей, не відчиняючи воріт,
 Сказав: „Тїкай! Чи ще мене й мій рід
 Ти хочеш у тяжку біду вплескати?
 Адже-ж коли почнуть тебе шукать,
 То де-ж підуть насамперед? Сюди!
 Бо знають, що я друг твій! Геть іди!“
 Пішов по інших своїх друзьях син, —
 Не скрив його, не втішив ні один.
 А дехто мовив: „Забирай ся ти!

Я зараз мушу властям донести.
Адже-ж всі знають, як дружили ми, —
Ще скажуть, що до спілки вбили ми“.
Оттак всю ніч продвигавши свій міх,
До батькового друга він прибіг.
„Ратуйте, дядьку! Я людину вбив,
Та вже й у місті шуму наробив!
Ось труп! Там десь погоня вже жене!
Ой, пробі, скрийте трупа і мене!“
Старий живенько замки відкрутив
І з міхом парубка в свій двір пустив.
„Ну, ну, небоже, скрий ся тут!
А трупа десь я впру в безпечний кут“.
Замкнув ворота, взяв на плечі міх —
Та парубок упав йому до ніг.
„Спасибі, дядьку! Не турбуйтеся, ні!
Ніяке зло не стало ся мені“.
І він сказав йому батьківську річ
І все, що діяло ся з ним сю ніч.
І як подвійно тут він скористав:
Фальшивих другів збувсь, а вірного пізнав.

Воєнні читанки:

1. **За Україну**, діточа збірка з образками. Ц. 30 с.
2. **Червона калина**, стрілецька збірка з малюнками " 30 "
3. **Опис рідного краю**, маленька географія України, ч. I., з малюнками і мапкою, II. видане " 30 "
4. **Малий Василько**, оповідання " 20 "
5. **Земле моя!** Ів. Франка " 20 "
6. **Співаник для укр. молодіжи** " 20 "

ДРУКУЮТЬСЯ:

К. Грушевичева: Оповідання.

М. Підгірянка: Поезії.

Життя укр. народа (геогр. укр. II.)

Укр.-німецькі розмови.

На складі видавництва можна також набути:

Привіт Іванови Франкови

в сорокліте його письменської праці 1874—1914.

Літературно-науковий Збірник.

Ст. 183+390. Вел. 8°. Львів, 1916. Ціна 10 Кор.

Дохід призначений на пошановане пам'яті Франка.

Пам'яті Івана Франка

(опис життя, діяльності й похорону).

З 12 знімками. Зладив М. Возняк. Накл. „С. В. У.“

96 сторін. Відень 1916. Ціна 1 Кор.
